కంఠధ్వని

శ్రీ కవికొండల వెంకటరావు

★

ఈ కథ నేను కన్నీళ్లతో వ్రాస్తూవున్నాను. ఇదివఱలో ఎన్ని కథలు వ్రాసినా సిరాతో వ్రాశాను కాని ఈ కథ మాత్రం నేను కన్నీళ్లతో వ్రాస్తూవున్నాను.

—గోదావరివరదనుగురించి అనేకులు అనేకవిధాలుగా ఈ మధ్య చెప్పుకోవడం, పత్రికలలో కుప్పతిప్పలుగా అచ్చువెయ్యడం అంకెలు వెయ్యడం ఏర్పాటు కావడం, చందాలు వసూలుచేయడం, వరదబాధితులకు సాహాయ్యపడ్డం, చాలామంది యీ వఱకే ఎఱిగివుంటారు. దాన్నిగురించి మఱి వివరిస్తినా ఉన్నగోడు చెడగొట్టుకోవడమవుతుంది:

దుమ్మగూడెంనుంచి బ్రహ్మసమేధ్యం దాకా ఏర్పడ్డ మహాస్రవంతి వర్ణనాతీతం. అదంతా రెండవ మహార్ణవ మనవచ్చును. ఆమధ్యనున్న ప్రజ పడ్డ అగచాట్లు అసంఖ్యాకాలు. పశువులేమిటి, పక్షులేమిటి, పాములేమిటి, పాకలేమిటి,నరులేమిటి నానా జీవరాశి నవభీభత్సంగా తల్లడిల్లపోయింది.

కాని ఆ గండ్లెండ్లిపోయినాయి. ఇప్పుడు నేనేమైనా వ్రాస్తే, నిమ్మకు నీరోస్తూన్నట్టు చదివేవారేగాని గమ్మున గంగవచ్చేస్తూవుందని లేచిపోరు.

"ఆనాడు గోదావరికి కాదు గండ్లు పడతా! నా కండ్లకు! వెల్లువై ప్రవహించింది నీరుకాదు కన్నీరు" అని నే నిప్పుడంటే నమ్మేవారెవరు? అయినా నా కలం ఇప్పటికీ కన్నీటముంచే వ్రాస్తూవున్నాను.

ఇప్పటికీ, అనగా మూడువారాలైనప్పటికీ, ఇల్లు తడార లేదు. ఇంటిలోపలిగోడలు, గొందిలు, బీగువాలు, పీటలు, సమస్తం గీత గీసి చూపినట్టు నీటిమట్టం చూపెట్టేని. నానిపోయిన సరుకునంతనూ ఎండబెట్టడం ఇంకా పూర్తికాలేదు. ఎండినా ఆయావస్తువులుమఱి పనికివస్తాయన్న ఆశ నాకు లేదు. అయినా నా పడకకుర్చీలోకూర్చుని నేనీ కథవ్రాస్తూవున్నాను. పడకకుర్చీలో కూర్చుని వ్రాస్తూవున్నానన్నంత మాత్రంచేత సుఖంచే వ్రాస్తూవున్నాను అని అనుకోకండి! దుఃఖంచే వ్రాస్తూవున్నాను!

"ఎందుకు నీ కంత దుఃఖం?" అని అడుగుతారేమో! తోడిమానవుని చూచి!

ప్రకృతిముందు ఓడిపోయిన తోడిమానవుని చూచి ఈ దుఃఖమంతా నాకు కలుగుతోంది. కథకంటె కబుర్లుగా చెప్పకుంటే మెఱుగనిపిస్తుంది! అయితే కబుర్లను మఱచిపోతాం! కథ అయితే ఆలా నిలిచివుంటుంది! కథకు సారస్వతలోకంలో ఒక స్థానముంది! కబుర్లకు అట్టి స్థానంలేదు. అంచేత దీనిని కథగానే ప్రపంచిస్తూవున్నాను.

గోదావరినిగురించి తలపోసేటప్పుడల్లా కవుల కొకానొక విపరీతబుద్ధి పొడమక మానదు. అసలు ఏది వారు తలపోసినా అంతే అని నా వూహ! భూమినంతనూ జలమయంచేసి ఆ జలంలో మత్స్యావతారంగా శ్రీమన్నారాయణమూర్తి విహరించినవాడన్నది నిజమేమో అని అనిపించింది ఆనాడు, అనగా 15-8-1953 వ తేదీ రాత్రి రాజమహేంద్రవరంలో! ప్రళయమన్నది అబద్ధంకాదనిపించింది. ఒక్కుమ్మడి హిమాలయపర్వతాలు అడుక్కుపోయి హిందూమహాసముద్రం తెప్పన పైకి తేలిందన్నా నప్పేలా గగపడింది.

ఎటొచ్చీ వాన లేదు ఆ రాత్రి! మబ్బలేదు! చుక్కలు ప్రకాశమానంగా ఉన్నాయి. గట్లను గోరాడుతూ గోదావరి ఎప్పుడీవల కురికిపడదామా అనే తుదిక్షణంకోసం వేచియున్నట్టుంది. చూచేవాళ్లకు బాగానే ఆనుతూవున్నది జలప్రవాహము. నడిచేవాళ్లకు పోతగట్టంతా కూడా "స్పంజి" లాగు మెత్తమెత్తగా తట్టుతూ కాలుసాగిస్తూనేవుంది. అయితే పడుకున్నవానికి పరాకుసెప్పేవానికీమాత్రం అమ్మహాతల్లి ఆనిమేషమప్పుడు మత్తుమందు జల్లేసింది. గండ్లు కొట్టేసింది! ఒక చోటా? కాదు! అనేక చోట్ల! ఒక రీతి గానా? కాదు! అనేకరీతులుగా! ఇప్పుడు వాటి నన్నిటినీ, కాటూరం నుంచి కపిలేశ్వరందాకా లెక్కించడం అంటూ వస్తే-అప్రస్తుతం. అవన్నీ ఈపాటికి పూడ్చేసే వుంటారు. మరిన్నీ, నదియొక్క ఉద్రుతం తగ్గిపోయినాక, నీరు, గండిపడి పడ్డదో నింకిపోయి పడ్డదో ఎవరికి కావాలి?

* * * *

కాని ఒక్కలిప్తలో ఆనాటి రాత్రి ఆర్యాపురంఅంతా జలప్రళయమైపోయింది. నే చెప్పదలచుకొన్న కథకూడా ఇక్కడనుంచే ప్రారంభం! ఎలెక్ట్రిక్ తీగల్లోకి పిల్లకాయల "బరబర" బండ్లెక్కి కూర్చున్నాయి. గది కన్నంలో పెట్టిన తిరగటిగురుజు కిటికీలోంచి తొంగి చూస్తూవుంది. ఫెడీల్ ఫెడీల్ ఈదవడ ఆదవడ చపేటలిచ్చి, ముక్కుమీద గుద్దినట్టుగా, గుంపులుగుంపులుగా, ఏగీసదూలాలు, ఓకిపలకలు, మద్దిమానులు, గుమ్మాల్లోంచి దూరి కొన్ని, కప్పులు తన్నికొన్ని, ప్రహారీ గోడలు పడగొట్టికొన్ని, ఇలా ప్రజతోపాటు పంకిలంతోపాటు తామూ పామరులే అన్నట్టు పరవళ్లు త్రొక్కసాగాయి. నడుస్తూవుంటే వెనుదఱుముకొచ్చి, "చచ్చిపోతావా? గ్రుచ్చుకుపోతావా?" అని అడిగేలా "హోరు హోరు! హుం హుం!" శబ్దం గావించుకుంటూ ఒక ఓవరద! ఒక ఓవరద!

అంతలో అరుగెక్కింది. మఱి కొంత సేపట్లోనే అటుకెక్కిపోయింది. అంతా నీరే

అంతా ఏరే! చూరులంట దొర్లిపడే నీరూ ఏటిలోకే. మేర లేకుండా జీవనాధారాలు గోలుపోయి ఏడ్చేవాళ్ల కన్నీరూ ఏటిలోకే!

ఒకడు టెలిఫోన్ స్తంభం ఎగ్రబాకి చివళ్లు పట్టుకు వ్రేలాడి "వ్రేళ్లు పట్టు తప్పి పోతున్నాయి! రక్షించడ్రోయి" అని కేకేస్తూంటే అది వినిపించుకోకుండా, కప్పు దొలుచుకు పైకి తెప్పున తేలినట్టువచ్చి ఒక కుటుంబం కుటుంబం ఒకటే అరపంట! "ఏమ్రోయి! ఇంటిల్లిపాదిమి హాతమై పోతున్నాము! గంగమ్మ కాహుతి అయి పోతున్నాం! మాకు ప్రాణదానం చేసే వాళ్లు లేరా? పడవలు తేరా? ఈత నేర రా? కొంప కూలిపోయేని! మేం ముంపులో పడిపోతున్నాం!" అని ఒకటే అరపంట ఆకుటుంబం కుటుంబం! మరోచోట పడుకోడానికి మంచమంటూ లేని ఒకవ్యక్తి తలుపుడూ తెత్తిమామూలు ప్రకారం ఆతలుపే తల్పంగా జేసుకు పడుకున్నాట్ట. గుండెల మీద చెయ్యేసుకు గుర్రు పెట్టేట్ట! పగలెంతగా అలసి వచ్చేడో పాపం!—పక్కకు తిరిగాట్ట! చెయ్యి అలా వేశాట్ట! తేలగొడుతూ నీరు చేతికి తగిలిందట!—ఆట్టే లోతుండదని, తేలే తలుపుమంచం దిగినట్టు దిగబోతే—మోకాలబంటి, మొలబంటి, మెడబంటి, ఇల్లంతా వరదై యీదించి యీదించి వీధిని పెట్టిందట ఆకుఱ్ఱణ్ణి మహాగోదావరి!

ఇంతిల్లా అల్లకల్లోలంగావున్నా తమ యిల్లు ఘట్టిఅని, తన యిల్లాలుకు వెయ్యేళ్లు ఆయుష్షని, తన కనలే చావు లేదని, తాను పట్టిందల్లా బంగారమేనని, వచ్చింది జంబూనదిగాని గంగానమ్మ కాదని, అనుకొన్నవారు లేకపోలేదు. అటువంటివాళ్లయొక్క ఇల్లు, ఆఖరుకు ఆగినా, వాళ్ల పిల్లాజెల్లా సునాయాసంగా బయటపడ్డా, అతగాడికి అంతకంతకు లాభసాటిగా పెద్ద కరకట్టు కంటరాక్టో, పక్కా గుడిసెవేతబేరమో మర్నాడే తయార్రెడీగా చేపడ్డా లోకం ఎంతైనా అభినందనా లందిస్తుంది. కాని మఱోలా జరిగి యీవత్తూ విషమిస్తే విచారమన్న దెవరికి? కథవ్రాసే నాకు, కథచదివే మీకు! అసలు వ్యక్తి పోనేపోయేడుగా ఏడవడానికి! వాని పురాతనపు టిల్లు కూలిపోవడమే మెఱుగంటూరు మఱి పునర్నిర్మాణం చేసేవారసుల్లేక!

*   *   *

ఊరివీధులంట వెల్లువ. అదివఱలో ఎన్నడూ కనీ విని యెఱిగున్నది కాదు. పడవల పడిచెక్కలు, ఇళ్ల 'బె్రేసులు' ప్రక్క ప్రక్కలుగా అమర్చబడ్డ "పారలెల్" గీతలుగా ఏర్పడి వున్నాయి. తభీమని ఒక పడవలోనికి ఒకానొక డాబామీదనుంచి ఒక పురుషవ్యక్తి ఏభైయేళ్లవాడు దూకాడు. "రావే! నీవుకూడా దూకవే! ఇంకెక్కడిఇల్లే! ఇంటిని నమ్మకే! నమ్మకే!" అని అఱిచాడు. పడవ, పురుషవ్యక్తి పడ్డపాటుచే ఇంటికి కొంచెం ఎడమైంది. స్త్రీవ్యక్తిదూకేలో ఆమె నీళ్లల్లో పడింది. నీళ్లల్లో ఆమెపడ్డం ఏమిటి, ఇల్లుఇల్లు డాబా సమేతంగా కూలడం ఏమిటి! పడిపోతూ వున్న ఇంటికి తాళంవేసే తలంపు ఆమెకుందాఅన్నట్టు ఆమె చెంగునవున్న తాళం

చెవి ఆలా ఎగిరి గొళ్లాన్ని తగిలింది. ఆమె "డెబ్రిస్"లో నలిగి నాశనమైనట్లు చూపులకు తోచింది. "మఱి ఆవిణ్ణి రక్షింప బోవటం అశే, పడవ పోదు! నీవుకూడా ఆమెతోపాటుచావు నపేక్షిస్తున్నావా పదు! ఈ వరదనే పదు! చూచావా? గడ కందడం లేదు" అని గడ తేల్చి, పడవలోకి గడను తీసుకు, తెడ్డు మెడ్డుకుంటూ రక్షకుడు ఆ పురుష వ్యక్తిని ఒడ్డు చేర్చాడు.

గాఢాంధకారం. ఆ పురుష వ్యక్తి ఆ పడవలో కూర్చుని ఏడ్చాడో, ఏమన్నాడో ఏలా వున్నాడో, కనిపెట్టడనికి దుస్సాధ్యము. తఱిమికొట్టే ఉకి దూలాన్ని తప్పించుకుంటూ, ఇరుతట్టుల్ని పడే ఇళ్లు తగులకుండా, పడవను ఆ రక్షకుడు పోనిచ్చాడు కాబట్టె, ఆ పురుషవ్యక్తి గట్టెక్కాడు.

గట్టెక్కినప్పట్నుంచి ఆ పురుషవ్యక్తి కొకే విచింతనం, తన భార్య యేమైందని. తనకంటె చిన్నదైనటువంటి, తనకంటె చలాకీదయినటువంటి, తనకంటె ఆశాలతలు అల్లుకునేటటువంటి, ఆమె తనకంటె ముందు చనిపోవడమా? ఇల్లు పదిలపఱచుకు ఇంకా తెల్లాఱే ఆమె తనకు కనిపించి తీరుతుందనే అతగాడి నమ్మకం. ఆ నమ్మకంతో గట్టున నిలబడ్డాడు. గట్టు ఎక్కడో గండిడి ఊరిలోనికి నీరు వచ్చింది కాని ఆ పురుషవ్యక్తి నిలుచున్న-చోటున చూస్తే గట్టు మళ్ళీ ఎక్కడలేని ఘట్టీని!

భళ్లున తెల్లాఱడంలో బయలుపడే ప్రతీ చీపురు ముల్లును, ప్రతీ చీమను, ప్రతీ కట్టెపుల్లను, ప్రతీ కనులున్న మనిషినీ అడగడమే ఆ పురుషవ్యక్తి, తన యిల్లాలు అగుపించిందా అని, తన గేస్తురాలు జీవించి వుందా అని: తానెవ్వరో ముందు జెప్పడాయిరి! తనకంటె ముందు తన భార్యను గురించి అడిగేడు. "ఎవరికెరుక యీ మహా విపదంబుధిలో" అని అనేవారే అందఱు. ఆకాశం ఉదయారుణమైంది. ఆ అరుణిమ ఇంటికప్పులమీద ప్రవహించే నీటి మీద రక్తంగా నాట్యమాడుతూ వుంది. కొబ్బరి చివళ్ళను కవ్విస్తూ వుంది. ఎక్కడన్నా ఒక పక్షి కూసేనేమోగాని, కుక్క కనబడ్డంలేదు! కోడి వినబడ్డంలేదు! పిల్లులు, పిల్లలు, ఒక్కరీతిగా మాయమైనట్లు, మరుగుపడినట్లు అయిపోయినారు. జీవనమంతా ఒకే చేవ అన్నట్లు కలప అడితిసరుకు తప్పిస్తే మఱి తెప్పున తేలిన పదార్థం ఆ జలంమీద కనబడలేదు. సూర్యబింబం తెలుపెక్కింది. లాంచీలు వీధులంట నడుతూ మెఱిసిపోతున్నాయి. లాంచీలకంటె వరుసలుతీరి అద్దె పడవలు, అధికారి పడవలు వరదబాధితులకు సాయపడ్డానికిగాను అమారుగా వున్నాయి.

కాని మన మనుకొనే పురుషవ్యక్తిని ఏవి గాని తలపోయడంలేదు. ఏవిగాని వాని దరిదాపునకు చేరుకోవడంలేదు.

పురుషవ్యక్తి పేరు భూపయ్య. భూపయ్య చూపించడానికి గాని కాపించడానికిగాని తనచేత రూపాయ లేదుగదా చిల్లిగవ్వైనా లేకుండా వున్నాడు. కట్టు గుడ్డలతోను కడప్రాణంతోను కడచిన రాత్రి అతడెలా రక్షింపబడ్డాడో మన మీవలికే

చూచాం! అతని కనుసన్నల్లో ఆదాకా మసలిన కాంత పేరు కళ్యాణమ్మ. ఆదాకా మసలిన కాంత అని ఎందు కంటూవున్నానంటే మఱి చెప్పుకోడాని కామె కళేబరం కూడా కనిపించడం లేదుగా! కాని ఆమె చనిపోయిందంటే భూపయ్యకు నమ్మకం లేదు. ఆ కారణంగా గట్టు వీడి మఱో పట్టుకు పోడు. అతగాడి చూపెంతసేపూ వీధులంట కొత్తగా ప్రవహిస్తూవున్న గోదావరీ ప్రళయతాండవంమీదనే వుంది.

"ఒక్కరన్నా ఆమె జాడ చెప్పేవారు లేరా? వీరా? వారా?" అని వాపోసాగాడు. "అంత చేటు వాపోయేవాడవు అసలు ఆమె నెడబాసి ఎందుకు వచ్చావయ్యా!" అంటే, "నన్ను పడవలో పడేసి, ఆమెను నీట పడేసిన ఆ దౌర్భాగ్యుణ్ణి అడుగు" అనేడు. కళ్లు లోపలకు పోతున్నాయి. ఆకలీ దప్పీ తీర్చుకోకుండా అటమటించేడు భూపయ్య.

భూపయ్యలాంటివాళ్లింకా ఎందరున్నారో ఈలోకంలో గట్టెక్కి ఏడ్చేవాళ్లు? భూపయ్య ఎలుగెత్తి అరచిన అరపుచేత అతగాని కంఠం బొంగురువోయింది.

ఒక గంగా భాగీరథీ సమానురా లెవర్తుకో అలాపోతూ "నాయనా! ఎవరికోసం ఏడుస్తున్నావు?" అని అడిగింది. "ఆమె కోసమే!" అన్నాడు. "ఆమే లాగుంది, పడిపోయిన ఇంటిమీదనో ఇంటి క్రిందనో కుంయి కుంయి మన్నట్టయింది. ఆ రుతం దయ్యానిదనుకున్నాను. నిన్ను చూచాక బ్రతికున్న సుమంగలి దేనని అనిపిస్తోంది." అని జవాబు చెప్పింది. ఆ చెప్పిన ఆవిణ్ణి మఱి ప్రశ్నలు వెయ్యాలీ అంటే నూటొక్క ప్రశ్న వెయ్యొచ్చు. "నీకెక్కడ కనబడింది? నీ వెప్పుడు చూచావు? నీ వెల్లా గొంతు గుర్తించావు? నీవు ఏలా వెళ్లి ఏలా మళ్ల గలిగావు? నట్టేట కట్టినట్టున్న నా కొంప గుట్టు నీ కెలా తెలిసింది?" అని యిన్ని ప్రశ్నలు వెయ్యొచ్చు. కాని భూపయ్యకు మఱి ఆమె నడుగ బుద్ధి పుట్టలేదు. ఆమె అక్కడ మఱి నిలుచుండనూ లేదు. భూపయ్య చూపప్పుడే ఒక ఆమడ దూరం మఱోతట్టుకు ప్రాకిపోయినట్టు పోయింది. ఈ కొత్త స్త్రీ యొక్క వెన్ను పోల్చి బిగ్గఱగా అఱచేలో ఆమె వినిపించుకోలేదు. ఆమె వీనికి మఱి కనిపించనూలేదు. అయితే తన భార్య ఉందన్న, బ్రతికి బాగావుందన్న నమ్మకం మాత్రం భూపయ్యకు ఆమె అన్న వాక్యంవల్ల ఇనుమడించింది. కుంయిమన్నది కుక్కా కావచ్చు, నక్కా కావచ్చు నమ్మకం లేనివాడికి. కాని భూపయ్యకు మాత్రం కళ్యాణియే!

కళ్యానికో ముప్పై అయిదేళ్లుంటాయి. లావణ్యం లాలిత్యం రెండూ కూడా ఆమె సొమ్మే. కళేబరమన్నా కనబడితే చాలన్నే ఊహలో పడి భూపయ్య ఒక పడవ వాణ్ని తన యింటివద్దకు తీసుకువెళ్లమన్నాడు. పడవవాడు "కళేబరమేం ఖర్మం. కంఠమే వినబడ్డప్పుడు! పది రూకలు ఇవ్వండి!" అన్నాడు. పది రూకలు కావుకదా పది నూకలు లేవు భూపయ్యవద్ద ఆ పొద్దు.

పైపెచ్చు నోట మాట రావడంలేదు. కేవలం సంజ్ఞామాత్రంగా బతిమాలుకున్నాడు. బతిమాలుకున్నా ఆ కర్కోటకుడు "ఊరికే అన్నాను గాని ఇంకెక్కడి ఊ ర య్యా ? ఊరుఊరు మునిగిపోయింది. చూల్లే కానం. నీ సూదంటురాయి దానంతటదే దొఱకాలి కాని మఱే నెమకితే వొఱకమే" అన్నాడు. భూపయ్య మఱో పడవవాణ్ణి పట్టుకు పాకులాడాడు. వాడూ మొండిచెయ్యి చూపించాడు. తిన్నగా ప్రభుత్వోద్యోగిదగ్గిరికి వెళ్లిమనవి చేసుకున్నాడు. అతగాడు కూడ ఆఖరుకు లేనట్టే, తనవల్ల కానట్టే చెయ్యి వెతకలేశాడు."అసుర సంజ పడిపోతూవుంది. ముసురుకూడా పట్టేటట్టుంది. పొద్దున్న తెల్లాఱాక యోచిద్దాంలే" అన్నాడు ఆ పెద్ద జీతగాడు.

భూపయ్యకు పట్టరాని కోపంవచ్చింది. కొట్టబోయినంతగా చెయ్యెత్తి మళ్ళీ ఆ చెయ్యే అటుపొయ్యేదాన్ని ఇటు తీసుక తనఫాలాన్ని మొత్తుకొని"అయ్యో!కళ్యాణీ! కళ్యాణీ!" అన్నాడు. "గట్టెక్కే ముందే మైంది యీ ప్రలాపం?" అని గద్దించాడు ఆ ప్రభుత్వోద్యోగి. "ఇప్పుడన్నాస్వామీ! తరుణం మించలేదు" అన్నాడు భూపయ్య కన్నీళ్లు కార్చుకుంటూ. ప్రభుత్వోద్యోగికి జాలేసింది. "కంఠం వినబడి కళేబరం కనబడకపోతే మఱెంత బాధే?" అన్నాడు ఆ ఉద్యోగి. "కళేబరంకనపడి కంఠం వినబడకపోయినా బాధే" అన్నాడు ప్రభుత్వపు నావికుడు. "ఏమైనా వెళ్ళి చూచి కనుగొన్నాక కదా అనుకోవలసింది." అన్నాడు చేరువనున్న నిర్వాసి ఒకడు. భూపయ్య నిట్టూర్పు వొకటి విడిచాడు. ఆ నిట్టూర్పుకు పడవలన్నీ కదిలినట్లయ్యాయి.. వరద చిరుకెరటాలు చిందులుతొక్కినట్లుంది. ప్రభుత్వపు పడవలోకి నిర్వాసి దూకుతూ "నేను తోడుంటాను. చూపించు!" అన్నాడు భూపయ్యతో. ప్రభుత్వపు పడవ ఆసామీ తెడ్డు వేశాడు. ప్రభుత్వోద్యోగి "ఇటో అటో తేల్చుకురావాలి అర్ధరాత్రైనాసరే" అని ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు. తాను రేవులో వేచి యున్నాడు.

"ఏగంగా భాగీరథీ సమానురాలు నీతో చెప్పింది?"అని అడిగేడు పడవలో నిర్వాసి. "ఒకరు చెప్పేదేమిటి? అదిగో అఱపు, అదిగో నా కళ్యాణిమొఱ" అన్నాడు భూపయ్య. నిర్వాసి ఆకాశంవంక చూచాడు. ఆకాశం ఉఱుములతో మెఱుములతో అలజడిగొన్నట్టుంది. మెఱుపు మెఱుపుకీ ఉలిక్కిపడేడు భూపయ్య. "అదే మా యిల్లు! ఇదే నా వెల్లి?" అని ఏదో ఉన్మాదునిలా అన్నాడు. పడవవాడు "ఈ గేస్తుగానికేం తెల్దు. మనం పోదాం!" అన్నాడు నిర్వాసితో. నిర్వాసి "పోతే ఎలా? ఆమె కళేబరాన్నో కంఠధ్వనినో ప్రభుత్వోద్యోగికి చూపించాలి!"అన్నాడు. పడవవాడు "కళేబరాన్ని చూపించగలం గాని కంఠధ్వని నెలా చూపిస్తాం ?" అన్నాడు తెడ్డేత కుదించి.

ఏదో తెడ్డుకు తగిలింది. అది కళ్యాణి తలకట్టా? ఏదో నావయొక్క చుక్కాని కడ్డపడింది. అది కళ్యాణి ఎముకా ?

ఎలుకా? ఇలా సందేహించుకుంటూ సందేహం తీరకుండా ఆ పడిపోయిన యింటి జాడ చుట్టూ నావతో ప్రదక్షిణం చేసి నావతోనే ఇంటికప్పుమీదను అడ్డుగీతలు నిలువుగీతలు గీసి, గీట్లుదాటే ప్రవాహాన్ని తరిమి తునకు దేన్నీ సాధించలేక ముగ్గురూ కూడా నావలో చతికిలబడిపోయారు.

"మఱి భూపయ్యా! కళేబరం కనిపించకపోతే పోయింది! నీవన్నా కంఠధ్వనినైనా వినిపించవద్దూ?" అన్నాడు నిర్వాసి. భూపయ్య "కళేబరం కనబడగలిగితే కంఠధ్వని కూపిరి నేనే పోయగలను" అని నిర్వాసికి కాక పెడజవాబు చెబుతూ రెండో పెడకు తన అరచేతులు బూరాగా ఊదాడు "కళ్యాణీ! కళ్యాణీ! నీ వెక్కడైనా ఉంటే పలుకు! కూయిడ్డావుటగా! ఆమె చెప్పింది. ఏ "డెబ్రిస్" క్రిందైనా వుంటే పలుకు! నిన్ను పైకి లేవనెత్తడానికి పడ వేసుకు వచ్చాను—ఇంకెక్కడి కళ్యాణి? కళ్యాణీ! కళ్యాణీ!" అంటూ పడవలోనే మూర్ఛిల్లాడు భూపయ్య. నిర్వాసి "భూపయ్యా! మనం ఆ గంగా భాగీరథీ సమానురాల్ని కూడా యీ పడవలో కెక్కించుకుని "కుంయి" విన్నస్థలం తెలుసుకుని ఉండవలసినది. "ఇదేనా కళ్యాణి పడిన జాగా?" అని అడిగాడు. అప్పటికప్పుడే భూపయ్యకు స్పృహ తప్పింది. పడవవాడు "ఈ భూపయ్యే పోయినాడు తనకంటె ముందుగానని ఆ కళ్యాణమ్మగారే ఆలా అవతార మెత్తి ముండమోపు మోసియుండవచ్చు. ఈ వరదలో ఎవరు ముందఱ పోయేరో ఎవరు వెనుక పోయేరో ఎవరు ఎవరికి చెప్పి పోయారు? అన్నాడు. అంటూ పడవను వెనుద్రిప్పాడు.

పడవ వెనుదిరగడంలో పడవ పొడుగునా అడుగున ఏదో ధ్వనించినట్టయింది. ఆభరణాల్లా అగపించినట్టయింది ఎర్రగా కుంకుంపట్టై అలుక్కుపోయి. "ఒయ్యోయి! పడవక్రింద తగిలినట్టుగా వుంది కళ్యాణమ్మ కళేబరం!" అన్నాడు నిర్వాసి ఆ పడవ ఆసామితో. భూపయ్య ఆ మాటతో స్పృహ దేఱి "దొఱికిందా? కళేబరం! నా కళ్యాణి కళేబరం!" అన్నాడు.

"కళేబరం దొరికిందంటేనే ఇంత సంతోషించేడు భూపయ్య. కంఠ ధ్వని వింటే ఎంత సంతోషించేవాడో" అన్నాడు నిర్వాసి. "కంఠధ్వని! కంఠధ్వని! దాన్ని ఎన్నిసార్లైనా వినగలను. కళేబరాన్ని చూచేది ఇదే కడసారి! కడసారి! కడసారి!" అని విస్తుపోతూ, తన భార్యయొక్క కళేబరాన్ని పడవవాడూ నిర్వాసీ పైకెత్తి పట్టి పడవలో పెడుతూవుంటే, భూపయ్య వలవల ఏడ్చాడు.